

Nařízené první setkání se zapsaným mediátorem v praxi

Mgr. Jan Benýšek, Hanuš Řezáč,¹

Ministerstvo spravedlnosti

Ministerstvo spravedlnosti v rámci analýzy a vyhodnocování vývoje justičního systému ČR zpracovalo data zaznamenávaná okresními a krajskými soudy v letech 2017–2023 ve vztahu k využívání institutu nařízeného prvního setkání se zapsaným mediátorem, kterými jsou zejména: a) v jaké věci byl daný institut nařízen; a b) jakým způsobem bylo předmětné řízení skončeno. Podrobnější sběr dat je limitován dobrovolností zahájení mediace, dále neformálností mediačního jednání, jakož i povinností mlčenlivosti a související absencí evidence úkonů zapsaného mediátora (například po vzoru evidence posudků u znalců). Vyhodnocení a prezentace těchto dat jsou vedeny záměrem ministerstva zvýšit povědomí o využívání institutu nařízeného prvního setkání s mediátorem v praxi a jeho (nevyužitým) potenciálu při řešení soudních sporů. Ačkoliv byl tento institut do českého právního řádu zaveden zákonem č. 202/2012 Sb., o mediaci, s účinností v témže roce, následující text vychází z aktuálnějších dat počínaje rokem 2017.

Na úvod je vhodné připomenout, že nařízené první setkání s mediátorem je procesní nástroj soudu, kterým soudce, považuje-li to v dané věci za vhodné a účelné, účastníkům uloží povinnost

osobního setkání (výlučně) s mediátorem zapsaným v seznamu mediátorů, přičemž v této souvislosti může přerušit řízení až na 3 měsíce (§ 100 odst. 2 zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád). Soud přitom účastníkům ukládá povinnost absolvovat pouze první (informativní) setkání s mediátorem, nikoliv mediaci samotnou. To, zda v návaznosti na něj dojde k zahájení mediace, je již čistě na vůli účastníků řízení.

A jak je institut nařízeného prvního setkání s mediátorem ve zkoumaném období (2017–2023) v praxi soudy využíván? Z níže přiloženého grafu (č. 1) vyplývá, že ze strany okresních a krajských soudů docházelo k pozvolnému nárůstu (v zásadě vyjma výrazného propadu v roce 2020) celkového počtu nařízených prvních setkání. Z grafu se jeví, že tomuto trendu se v občanskoprávní agendě vymyká poslední rok posuzovaného období, tj. 2023, v němž je vidět drobný pokles. Ten je potřeba číst ve vztahu k celkovému počtu zahájených soudních řízení v daných letech. V roce 2022 bylo v rámci občanskoprávní agendy vedeno v součtu 281 481 řízení, z toho 261 883 před okresními soudy a 19 598 před krajskými soudy. Pro srovnání, v opatrovnické agendě bylo v témže

¹ Autorem textu je Mgr. Jan Benýšek, data zpracoval Hanuš Řezáč, oba z Ministerstva spravedlnosti.

roce vedeno celkem 105 039 řízení. Oproti tomu v roce 2023 došlo k celkovému nárůstu počtu řízení, když v rámci občanskoprávní agendy bylo vedeno souhrnně 286 117 řízení, z toho 266 498 před okresními soudy a 19 619 před krajskými soudy. V opatrovnické agendě pak bylo v roce 2023 zahájeno celkem 114 126 řízení. Zohledníme-li poměr počtu zahájených řízení v občanskoprávní agendě a počet nařízených prvních setkání s mediátorem, pak z toho vyplývá, že meziročně skutečně došlo k dílčímu propadu využívání institutu prvního setkání, když v roce 2022 byl nařízen v 0,53 % případů, v roce 2023 pak již v 0,46 % řízení.

Ze sebraných dat plyne, že okresní soudy využily tento institut v rámci občanskoprávní agendy v součtu za celé zkoumané období v průměru v **0,41 %**, krajské soudy pak v průměru v **0,26 %** řízení zahájených ve sledovaných letech, tj. 2017–2023. V případě opatrovnické agendy se pak v průměru jednalo o **0,32 %²** z celkového počtu zahájených věcí v jednotlivých letech.

Jako premianta v občanskoprávní agendě lze uvést **Okresní soud v Břeclavi**, u kterého bylo v předmětném období nařízeno první setkání s mediátorem v průměru ve **4,2 %** z celkového počtu jím zahájených řízení. S odstupem jej následují Okresní soud ve Znojmě s 2,5 % a Okresní soud v Hodoníně s 2,3 %. V **opatrovnické agendě** je premiantem **Obvodní soud pro Prahu 1**, který ve sledovaném období daný institut využil v **6,3 %** z celkového počtu jím zahájených řízení. Dalším v pořadí je Okresní soud Praha-východ s 3,04 %, následován Obvodním soudem pro Prahu 8 s 2,9 %.

Dále dostupná data ukazují, že **některé okresní soudy nařízené první setkání se zapsaným mediátorem nevyužívají vůbec**. Pro představu, v roce 2023 nenařídilo ani jedno první setkání se zapsaným mediátorem v opatrovnické agen-

dě hned 56 okresních soudů, 7 okresních soudů pak první setkání se zapsaným mediátorem nařídilo pouze v jednom případě. Naopak více než 20 (20 až 49) prvních setkání nařídily 3 okresní soudy. V témže roce v **občanskoprávní agendě nenařídilo ani jedno první setkání se zapsaným mediátorem 13 okresních soudů**, 8 okresních soudů pak první setkání se zapsaným mediátorem nařídilo pouze v jednom případě. Naopak více než 20 (20 až 49) prvních setkání nařídilo 11 okresních soudů, 6 okresních soudů jej nařídilo dokonce ve více než 50 případech.

Způsoby skončení řízení, ve kterých bylo nařízeno první setkání se zapsaným mediátorem v občanskoprávních věcech v období od 2019 do 2023³

Z pohledu efektivity institutu nařízeného prvního setkání s mediátorem vyplývá, že tam, kde už je využit, aniž by nutně došlo k následnému zahájení mediace, se v praxi jeví jako **účinný**, vycházíme-li z předpokladu, že na základě nařízeného setkání (v příčinné souvislosti s ním) účastníci volí smírné řešení, nebo přistupují ke zpětvzetí návrhu (žaloby).

Konkrétně z dat plyne (viz grafy č. 2 a 3), že pokud bylo v občanskoprávním řízení nařízeno okresními soudy první setkání s mediátorem, pak v 55 % skončilo řízení v souladu s vůlí účastníků zpětvzetím návrhu či smírným řešením. U krajských soudů došlo k tomuto výsledku u 24 % řízení, v nichž soud stranám nařídil povinné setkání s mediátorem.

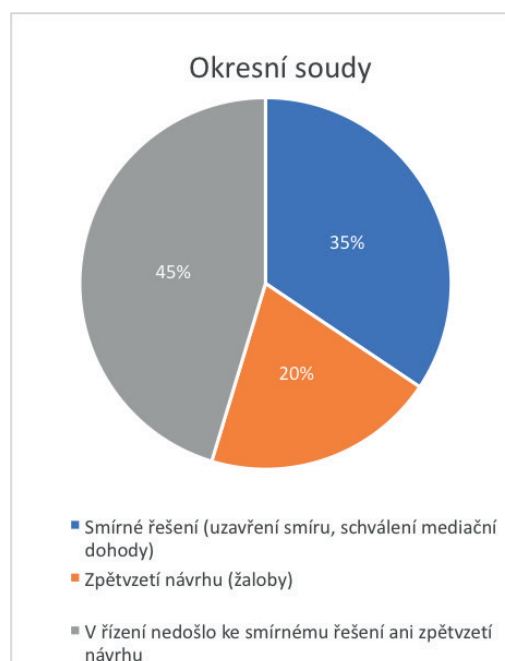
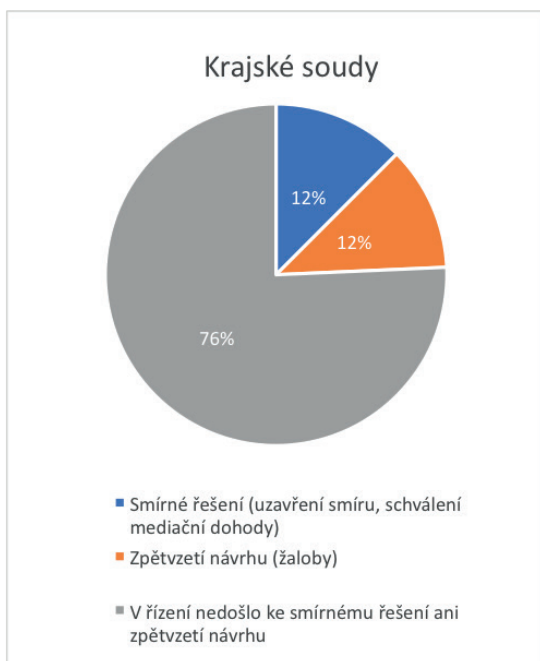
V opatrovnických věcech⁴, kde je nařízeno první setkání s mediátorem, pak dochází ke smírnému řešení sporu, tj. dohodě rodičů, uzavření smíru nebo schválení mediační dohody, v 38 % případů

² U opatrovnických řízení výkaznictví neobsahuje rozdělení na krajské a okresní soudy.

³ Údaj o zpětvzetí návrhu v souvislosti s nařízeným setkáním je evidován až od roku 2019, proto grafy obsahují data od tohoto roku. Tento údaj je navíc evidován pouze v občanskoprávních věcech.

⁴ Zejména se jedná o tyto předměty sporu:

1. Péče o nezletilé – další rozhodnutí, svěření do střídavé péče obou rodičů
2. Péče o nezletilé – nová úprava styku s otcem
3. Péče o nezletilé – první rozhodnutí, pro případ rozvodu svěřeno matce
4. Péče o nezletilé – první rozhodnutí, pro případ rozvodu svěřeno do střídavé péče obou rodičů
5. Péče o nezletilé – první rozhodnutí, svěřeno do střídavé péče obou rodičů
6. Péče o nezletilé – první rozhodnutí, svěřeno matce
7. Péče o nezletilé – první úprava styku s otcem
8. Péče o nezletilé – výživa (§ 910 a násl. občanského zákoníku), další rozhodnutí – povinnost platit výživné zvýšena otcí
9. Péče o nezletilé – další rozhodnutí, jiný výsledek řízení
10. Povinnost sdělit konkrétní informaci týkající se dítěte a jeho zájmů

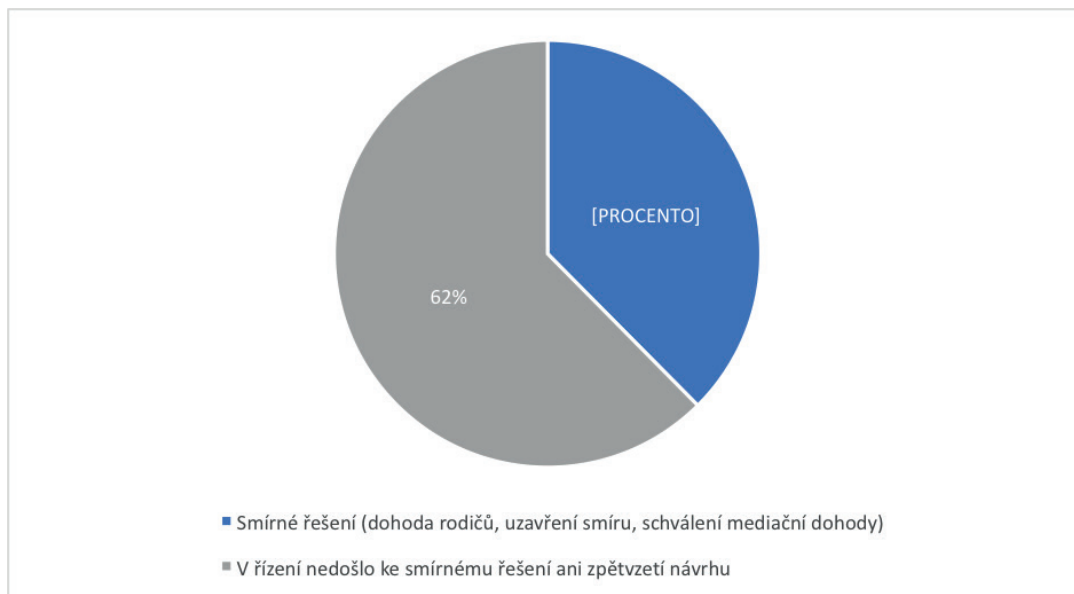
(souhrnně u okresních a krajských soudů), jak je patrné z níže uvedeného grafu (č. 4), z čehož lze dovodit účinnost institutu prvního setkání, byť nižší, i v této agendě.

Způsoby skončení řízení, ve kterých bylo nařízeno první setkání se zapsaným mediátorem v opatrovnických věcech v období od 2019 do 2023

Ze sebraných dat vyplývá, že k přímému schválení mediační dohody soudem dochází v praxi spíše výjimečně. Zaměříme-li se na poslední 2 roky, pak v roce 2022 k tomu okresní soudy přistoupily ve 21 případech, krajské soudy pak pouze v 1 případě. Za rok 2023 dokonce k žádnému přímému schválení mediační dohody soudem nedošlo. O tom, čemu to přičítat, lze pouze spekulovat, data pro to neexistují. Jedním z důvodů může být neformálnost mediační dohody, za jejíž obsah odpovídají výhradně strany konfliktu (účastníci řízení). V této souvislosti považuje ministerstvo za důležité uvést, že samotná skutečnost, zda byla v rámci případně zahájené mediace uzavřena (schválena) mediační dohoda,

nevypovídá o tom, zda bylo nařízené první setkání s mediátorem účelné, neboť cílem nařízeného setkání se zapsaným mediátorem je vést účastníky k alternativnímu řešení jejich konfliktů metodou rychlého a kultivovaného mimosoudního řešení. To, že je jim dána možnost (o které jinak často neví) vyhnout se soudním sporům a řešit konflikty bez dlouhých čekacích lhůt, bez zbytečných nákladů, přirozeně vede k odbřemenění soudů, je-li jejím výsledkem smírné řešení, tj. právě dohoda rodičů, mediační dohoda či zpětvzetí návrhu (žaloby).

Z dostupných dat se jeví, že institut nařízeného prvního setkání se zapsaným mediátorem nedosahuje v praxi řady soudů potenciálu, pro který byl do českého právního řádu zaveden, přestože až v 55 % sledovaných případů může vést k mimosoudnímu vyřešení sporu. Ministerstvo spravedlnosti si proto přirozeně klade otázku, proč nedochází k většímu využití tohoto institutu. Jako jedna z odpovědí se nabízí, že soudci na základě důsledné diagnostiky dochází k závěru, že rozhodovaná věc není k mediaci vhodná. Pro posouzení, zda je nařízení mediace v dané věci vhodné, vytvořilo ministerstvo ve spolupráci s Pracovní skupinou k mediaci materiál

nazvaný Diagnostika případů vhodných k mediaci⁵ Jedná se o metodickou pomůcku, která by soudům měla usnadňovat úvahu tím, že je upozorňuje na dílčí aspekty, které je třeba v každém případě uvažovat, a upozorňuje na rizika a limity mediace.

Důvody, pro které soudy nenařizují mediaci častěji, nejsou v tuto chvíli známy. Ministerstvo

proto v dohledné době plánuje provést výzkum prostřednictvím dotazníkového šetření, jehož cílem bude zmapovat překážky, které brání tomu, aby v praxi bylo první mediační setkání nařizováno častěji.

⁵ Tento materiál má sloužit jako pomocná šablona pro soudce při rozhodování, jestli je vhodné a účelné nařídít účastníkům řízení v dané věci první setkání s mediátorem podle § 100 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (pozn.: je třeba důsledně pojmově rozlišovat institut nařízeného prvního setkání s mediátorem a mediaci samotnou, která je zcela dobrovolná).